دست آخر

لیبرا؛ پاسخ هوشمندانه آمریکا به بیت‌کوین

فرزانه مردوخ‌روحانی . عضو اندیشکده حکمرانی شریف

لیبرا از دیجیتال فیس‌بوک که چندی پیش وایت پیپر آن منتشر شد، این روزها جنجال زیادی به پا کرده است. فیس‌بوک به همراه ۲۷ کمپانی نامدار دیگر ائتلافی تشکیل داده‌اند تا ارز دیجیتال خودشان را به جهان معرفی کنند. در میان این ائتلاف نام شرکت‌های بزرگی همچون اوبر، ویزا، ای‌بی، مستکارت و... به چشم می‌خورد. این ارز قرار است در نیمه سال ۲۰۲۰ رونمایی شود؛ ارز دیجیتالی که در بستر بلاک‌چین شکل گرفته است و با حذف واسطه‌هایی مثل بانک‌ها و درگاه‌های پرداخت وعده پرداخت‌های امن، سریع و قابل اعتماد را می‌دهد. این ارز برخلاف ارزهای دیجیتال مطرح این حوزه مانند بیت‌کوین و اتریوم، دارای اعتبار ثابت بوده تا بتواند پایداری و ثبات بیشتری در نقل و انتقال‌ها و تراکنش‌های مالی داشته باشد. این نوع ارزهای دیجیتال را ارزهای بانبات یا استیبل کوین می‌نامند. این ارز دیجیتال قرار است در ابتدای کار فقط از طریق چهار ارز کاغذی معتبر شامل دلار، یورو، ین و پوند انگلیس پشتیبانی شود. اما در آینده دارایی‌های دیگری نیز در فهرست ذخایر آن قرار خواهد گرفت.

اما تنها تفاوت لیبرا استیبل کوین بودن آن نیست. ویژگی‌هایی که بیت‌کوین را در بستر بلاک‌چین به یک صنعت جذاب، متحصر به فرد، فراگیر و البته سودآور تبدیل کرد، شفافیت، دموکراسی نسبی حاکم بر آن، ناشناس‌بودن افراد و قابلیت گمنام‌ماندن فرد سازنده بلاک در این سیستم بود. حال آنکه، ارز بانبات لیبرا با محدودکردن امکان ایجاد و تایید بلاک‌ها برای فقط ۲۸ کمپانی حاضر در ائتلافش نتوانسته تمام دیگری از بلاک‌چین را در نقل و انتقالات مالی یادمیدارزی می‌کند. چندی پیش بانک بزرگ ایالات متحده آمریکا جی‌پی مورگان نیز از ارز بانبات خود رونمایی کرد که می‌توان گفت لیبرا در میان ارزهای دیجیتال به این ارز شباهت بیشتری دارد. این نوع از بلاک‌چین که به آنها بلاک‌چین‌های محدود به مجوز گفته می‌شود، بیشتر در زنجیره تأمین و به منظور یکپارچگی و رهگیری کالاها و اسناد مهم استفاده می‌شود. لیبرا اعلام کرده است از پنج سال آینده فرایند عمومی‌سازی آن را آغاز خواهد کرد. این در حالی است که در وایت پیپر لیبرا بیان شده چالش اصلی در حال حاضر این است که اطمینانی وجود ندارد. راه‌حل مناسبی برای یک سیستم تراکنش مالی وجود داشته باشد؛ راه‌حلی که در عین بانبات‌بودن، حفظ امنیت و سرعت بالا توانایی این را داشته باشد که به کسب و کارها بدون نیاز به مجوز فعالیت کند. این قبیل تناقض‌ها و عدم شفافیت‌های عملیاتی نشان از این دارد که در بهترین حالت، می‌توان تصور کرد لیبرا پس از چندین سال مانند شرکت‌های بزرگ که سهام‌داران اصلی و خاص خود را دارد، خواهد شد و فقط بخش بسیار کمی از مردم امکان مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با تنظیم‌گری را خواهند داشت؛ یعنی شعارهایی مانند دموکراسی برای همه که بیت‌کوین و در واقع ارزهای دیجیتال بر موج آن سوار شده و رشد کرده‌اند، عملا به فراموشی سپرده می‌شود. اگرچه شعاری که در صفحه اول سایت لیبرا به چشم می‌خورد «لیبرا برای همه» است. اما سرپرست بخش سیاست‌گذاری و ارتباطات ائتلاف لیبرا به‌صراحت اظهار می‌کند: «هر کاربر اعتباری و ویزا فعال باشد». لیبرا نیز فعال است.»

کیوا منظور لیبرا از همه، همه کسانی است که ما می‌خواهیم و نه همه کسانی که توانایی استفاده از لیبرا را دارند. چراکه هم‌اکنون امکان استفاده از خدمات کارت اعتباری و ویزا برای بسیاری از مردم جهان از حیطه مردم ایران وجود ندارد و چه‌بسا در آینده شرکت‌ها بخواهند برای هر کاربر یا ملیتی قوانین این‌چنینی وضع کنند و ارزهای دیجیتال این افراد را بلوکه یا منقضی کنند. به دیگر سخن، لیبرا در خوشبینانه‌ترین حالت، نوید بازتولید ساختارهای سلطه مرکز پیرامونی ایالات متحده در زمینه مناسبات پولی را در بستر بلاک‌چین به نمایش می‌گذارد. برای مثال، در سال‌های ۹۳ و ۹۴ وزارت اقتصاد و دارایی برآوردی داشت که نشان می‌داد بیش از ۷۵ درصد ثروت کشور دست دوست است. این ۷۵ درصد دو بخش است؛ یک بخش آن املاک و مستغلات است که بخش اعظم آن در دست وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌هایی است که از دولت دست‌وپا می‌گیرند. بخش دیگر دارایی‌هایی هستند که در اختیار شرکت‌های بزرگ دولتی هستند. شرکت‌های که منابع اولیه کشور از جمله معادن، نفت و گاز را در دست دارند. بررسی بودجه‌های ۱۰ سال گذشته نشان می‌دهد که سرجمع سود و زیان این شرکت‌ها در زمان تحویل ممکن است یعنی شرکت‌های دولتی به یک کشور زیان تحمیل می‌کنند. ممکن است وظایفی که برعهده دارند مهم و بازرش باشد که حتما این‌طور است اما این بخش بزرگ اقتصاد که سهم بزرگی از ثروت کشور را در دست دارند، عملکردشان نیاز به زیان است. در پیوست بودجه ۹۵، ۹۶ و ۹۷ می‌بینید تعداد زیادی از شرکت‌های دولتی در دولت کمک‌زیان می‌گیرند و اگر کمک‌زیان را از درآمد عملیاتی آنها کم کنیم، چیزی حدود منفی ۱۴ تا ۱۵ میلیارد تومان زیان را نشان می‌دهند.

«کفته می‌شود برخی از این شرکت‌ها عمدا خود را زیان‌ده نشان می‌دهند تا از پرداخت سود و مالیات معاف شوند یا کمک‌زیان دریافت کنند؛ آیا این کفته را تایید می‌کنید؟

پوسه: شرکت‌ها دو ناظر جدی دارند. اول دیوان محاسبات که در کل عملکرد شرکت‌های دولتی نظارت می‌کند و دیگری سازمان حسابرسی که از طرف دولت به عنوان ناظر عمل می‌کند. بنابراین شرکت‌ها نمی‌توانند حتی اندکی خلاف مقررات عمل کنند. این شرکت‌ها خصوصی نیستند که به فکر نفع شخصی‌شان خود باشند. آنان مدیران مصوب دولت هستند. مدیر مصوب دولت وظیفه دارد در چارچوب مقررات عمل کند و هیچ منفعت شخصی نخواهد داشت که بخواهد صورت‌های حساب را دستکاری کند. مشکل اینجاست که به دلیل تفاوت مقررات و قوانین محدودکننده، اختیارات مدیران به شدت کم شده و مدیران در تمام تصمیم‌گیری‌ها بسته شده است و نمی‌توانند هیچ عملی را انجام دهند. حتی برای صرفه‌جویی در هزینه‌ها نیز نمی‌توانند تصمیم‌گیری مستقل داشته باشند. با برای افزایش درآمد و زیان‌افزوده، نمی‌توانند سیاست‌گذاری داشته باشند. از این باب می‌توان به مدیران دولتی حق داد. به طور مثال وقتی شرکتی بیخ بار نیازش نیروی انسانی دارد، حرکتی خلاق یک نفر را هم ندارد و حاصل آن پنج برابر هزینه، زیان خواهد بود. مدیران معتقدند اصلا اختیار کاهش هزینه یا افزایش سود ندارند. آنان نه می‌توانند به قیمت فروش و عرضه دست بزنند تا سود افزایش یابد نه می‌توانند برای هیچ خلاقیتی هزینه کنند. علاوه بر عملکرد نظارتی شرکت‌های شکوفایی شرکت و رساندن آن به سطح سودده‌ی در سطح حداقلی است. از سوی دیگر سیستم‌های نظارتی عملکرد آنها را بسیار زیر سؤال می‌برند بنابراین این مدیران محافظه‌کار می‌شوند و آدمی که محافظه‌کار شود زیبک نمی‌کند، آدمی که زیبک نکند هم پیشرفت نمی‌کند پس مسلما دستگاه‌های دولتی نمی‌توانند ابتکار داشته باشند.

عملکرد شرکت‌های دولتی و اثرگذاری سامانه یکپارچه اطلاعات در میزگرد «شرق» بررسی شد

انتصابات دورهمی

فرزانه طهرانی . مهفام سلیمان‌بیگی

ادامه از صفحه اول

اقدامات هم از سرچشمه یعنی هیئت‌مدیره فرمان اجرا می‌کیرد؛ هیئت‌مدیره‌ای که مشخص نیست با چه سازوکاری انتخاب می‌شوند؟ امور مربوط به این انتصاب‌ها به عقیده کارشناسان تشریفاتی است. یعنی یک نفر جایی تصمیم می‌کیرد یک آقایی برای نفوذ سیاسی مدیر فلان شرکت شود. پس صورت‌جلسه‌ای تشکیل می‌دهند و امضا می‌کیرند و کاغذ حتی افراد متن نامه را نخوانده، امضا می‌کنند. یعنی تنها با سفارش انتصاب صورت می‌کیرد و امضای انتصابات به روش دست‌کردان جمع می‌شود.

فضای به شدت غیرشفاف شرکت‌های دولتی مجلس را ترغیب به تصویب بندی کرد که بر اساس آن بنامت سامانه یکپارچه اطلاعات شرکت‌های دولتی در سازمان برنامه تا شهریور ماه ایجاد شود. بر این اساس وزنامه «شرق»، موضوع عملکرد شرکت‌های دولتی و اثرگذاری این سامانه را در میزگردی با حضور رضا وبسه معاون سابق اسحاق جهانگیری و رئیس سابق هیئت عامل سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و محمدهادی سبحانیان عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی بررسی کرده است که مشروح آن را در ادامه می‌خوانید.

محور تشکیل جلسه حاضر بودجه شرکت‌های دولتی است. این شرکت‌ها با توجه به سهم قابل توجهی که از اقتصاد کشور و همچنین بودجه‌های سنواتی دارند، شفافیت عملکردشان از اهمیت زیادی برخوردار است اما تا به حال نه تنها مجلس هیچ ورودی به بودجه آنها نداشته بلکه کمتر دیده شده دولت هم نیز اقدامی در راستای شفاف‌شدن عملکرد شرکت‌ها داشته باشند. به این ترتیب اغلب شرکت‌ها چراغ خاموش فعالیت کرده و به تعبیر تحلیلگران تبدیل به حیاط خلوت مقامات شده‌اند. تصویر شما از شرکت‌های دولتی چیست؟

پوسه: همان‌طور که می‌دانید شرکت‌های دولتی دو دسته هستند؛ دسته اول صدرصد سهامشان متعلق به دولت است و در پیوست بودجه قرار دارند و در چارچوب اصل ۴۴ قانون اساسی بر اساس سیاست‌های ابلاغی باید دولتی بمانند؛ از جمله بانک‌های ملی و سیا یا شرکت‌های بزرگ دولتی مثل شرکت نفت و شرکت‌های بزرگ که وظایف حاکمیتی دارند. این بخش‌ها علاوه بر اینکه بخش بزرگی از اقتصاد کشور را تشکیل می‌دهند، انحصاری نیز هستند و در فاز رقابت قرار ندارند. اخیرا در مجلس انتقاد بسیاری به نحوه رسیدگی به بودجه شرکت‌ها صورت گرفته و نحوه رسیدگی به بحث بودجه شرکت‌ها صعیف خوانده شده است. بر این اساس مجلس تصمیم گرفت ورود جدی‌تری به موضوع بودجه شرکت‌ها داشته باشد. اجرای شرکت‌های دولتی حجم بزرگی از اقتصاد را تشکیل می‌دهند. در سال‌های ۹۳ و ۹۴ وزارت اقتصاد و دارایی برآوردی داشت که نشان می‌داد بیش از ۷۵ درصد ثروت کشور دست دوست است. این ۷۵ درصد دو بخش است؛ یک بخش آن املاک و مستغلات است که بخش اعظم آن در دست وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌هایی است که از دولت دست‌وپا می‌گیرند. بخش دیگر دارایی‌هایی هستند که در اختیار شرکت‌های بزرگ دولتی هستند. شرکت‌های که منابع اولیه کشور از جمله معادن، نفت و گاز را در دست دارند. بررسی بودجه‌های ۱۰ سال گذشته نشان می‌دهد که سرجمع سود و زیان این شرکت‌ها در زمان تحویل ممکن است یعنی شرکت‌های دولتی به یک کشور زیان تحمیل می‌کنند. ممکن است وظایفی که برعهده دارند مهم و بازرش باشد که حتما این‌طور است اما این بخش بزرگ اقتصاد که سهم بزرگی از ثروت کشور را در دست دارند، عملکردشان نیاز به زیان است. در پیوست بودجه ۹۵، ۹۶ و ۹۷ می‌بینید تعداد زیادی از شرکت‌های دولتی در دولت کمک‌زیان می‌گیرند و اگر کمک‌زیان را از درآمد عملیاتی آنها کم کنیم، چیزی حدود منفی ۱۴ تا ۱۵ میلیارد تومان زیان را نشان می‌دهد.

«کفته می‌شود برخی از این شرکت‌ها عمدا خود را زیان‌ده نشان می‌دهند تا از پرداخت سود و مالیات معاف شوند یا کمک‌زیان دریافت کنند؛ آیا این کفته را تایید می‌کنید؟

پوسه: شرکت‌ها دو ناظر جدی دارند. اول دیوان محاسبات که در کل عملکرد شرکت‌های دولتی نظارت می‌کند و دیگری سازمان حسابرسی که از طرف دولت به عنوان ناظر عمل می‌کند. بنابراین شرکت‌ها نمی‌توانند حتی اندکی خلاف مقررات عمل کنند. این شرکت‌ها خصوصی نیستند که به فکر نفع شخصی‌شان خود باشند. آنان مدیران مصوب دولت هستند. مدیر مصوب دولت وظیفه دارد در چارچوب مقررات عمل کند و هیچ منفعت شخصی نخواهد داشت که بخواهد صورت‌های حساب را دستکاری کند. مشکل اینجاست که به دلیل تفاوت مقررات و قوانین محدودکننده، اختیارات مدیران به شدت کم شده و مدیران در تمام تصمیم‌گیری‌ها بسته شده است و نمی‌توانند هیچ عملی را انجام دهند. حتی برای صرفه‌جویی در هزینه‌ها نیز نمی‌توانند تصمیم‌گیری مستقل داشته باشند. با برای افزایش درآمد و زیان‌افزوده، نمی‌توانند سیاست‌گذاری داشته باشند. از این باب می‌توان به مدیران دولتی حق داد. به طور مثال وقتی شرکتی بیخ بار نیازش نیروی انسانی دارد، حرکتی خلاق یک نفر را هم ندارد و حاصل آن پنج برابر هزینه، زیان خواهد بود. مدیران معتقدند اصلا اختیار کاهش هزینه یا افزایش سود ندارند. آنان نه می‌توانند به قیمت فروش و عرضه دست بزنند تا سود افزایش یابد نه می‌توانند برای هیچ خلاقیتی هزینه کنند. علاوه بر عملکرد نظارتی شرکت‌های شکوفایی شرکت و رساندن آن به سطح سودده‌ی در سطح حداقلی است. از سوی دیگر سیستم‌های نظارتی عملکرد آنها را بسیار زیر سؤال می‌برند بنابراین این مدیران محافظه‌کار می‌شوند و آدمی که محافظه‌کار شود زیبک نمی‌کند، آدمی که زیبک نکند هم پیشرفت نمی‌کند پس مسلما دستگاه‌های دولتی نمی‌توانند ابتکار داشته باشند.

موضوع مهم این است که این شرکت‌ها بخش بزرگی از اقتصاد کشور را تشکیل می‌دهند اما نتیجه عملکردشان زیان است. پس چگونه قرار است از منابع برای توسعه کشور استفاده شود؟ متاسفانه در ۲۰ سال گذشته این شرایط همواره حاکم بوده است. اگر دولت چند پروژه را هم به انمام رسانده، با اتکا سر درآمدهای نفتی بوده و هیچ وقت نتوانسته از دل این ثروت انباشته‌شده ارزش‌افزوده‌ای کسب کند. درحالی‌که منطق توسعه اقتصاد این است که شما سرمایه‌اندوزی کنید و این سرمایه‌گذاری بازدهی داشته باشد تا بتوانید از محیط بازدهی توسعه را به ارمغان بیاورید. این مسئله در ایران هیچ وقت عملی نشده است. چون منابع مازادی ایجاد نکرده‌اند که بتوانند به توسعه برسند. آن زمان که درآمدهای نفتی خوب بود، از پول نفت برخی پروژه‌های عمرانی ایجاد و برخی امکانات فراهم شدند. تمام این مسئله تا امروز به بود و نبود پول نفت وابسته بوده است. اصل اقتصاد بر این استوار است که ثروت مولد باشد اما نیست.

آقای سبحانیان ضمن اینکه می‌خواهم شما هم تصویری کلی از وضعیت شرکت‌ها ارائه دهید؛ بفرمایید در مورد زیان‌ده نشان‌دادن عمدی شرکت‌ها با آقای وبسه هم‌نظر هستید؟

سبحانیان: اگر بخواهم یک تصویر کلان از شرکت‌ها در قانون بودجه ۹۸ ارائه دهم، باید بگویم در لایحه بودجه که تقدیم مجلس شد، تعداد کل شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، که همگی در پیوست شماره سه بودجه تقدیم مجلس می‌شود، ۳۸۳ مورد است که تعداد آنها نسبت به سال ۹۷، هفت عدد بیشتر شده است. کل منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در سال ۹۸ نسبت به سال گذشته ۵۲ درصد افزایش داشته و رقم آن بالغ بر هزارو ۲۷۷ هزار میلیارد تومان است. بودجه شرکت‌ها در سال گذشته ۸۳۹ هزار میلیارد تومان بوده که به این ترتیب در بودجه سال جاری افزایشی بالغ بر ۴۳۸ هزار میلیارد تومان را تجربه کرده است. این عدد عمدتا به شرکت ملی نفت با حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان، شرکت ملی پالایش و پخش با ۱۸۰ هزار میلیارد تومان و شرکت ملی گاز با ۲۰ هزار میلیارد تومان افزایش، اختصاص پیدا کرده است. دلیل این افزایش‌ها نیز عمدتا به دلیل رشد نرخ ارز بوده تیپا محصولات این شرکت‌ها صادراتی است و بودجه یارانی تعیین می‌شود. معمولا در سنوات گذشته حدود ۷۰ درصد بودجه کل کشور متعلق به شرکت‌های دولتی بوده ولی متاسفانه با وجود بحجم بالای آن به دلایل مختلف هیچ‌گاه در زمان تصویب به بررسی این بخش از بودجه به صورت جدی پرداخته نمی‌شود. به‌طوری که می‌توان این بخش از بودجه را به یک جعبه‌سیاه تشبیه کرد که مجلس ورود محتوایی به آن نداشته است. آنچه عمدتا در مجلس ممکن است مورد توجه قرار گیرد ارقام مربوط به سود شرکت‌ها یا مالیاتی است که باید پرداخت شد. تقسیم شرکت‌ها بر اساس امور مختلف بود به این معنا که ملاک تمام شرکت‌ها در امور دفاعی و امنیتی هستند و کدام در مسکن و امور شهری و کدام در امور سلامت یا فرهنگ و گردشگری و... بنابراین یک تقسیم‌بندی محتوایی هم از شرکت‌ها انجام شد تا وظایف مجلس هم بودجه آسان را تصویب کند. نکته‌ای دقیق‌تر به این شرکت‌ها بدهم.

با بودجه شرکت‌های دولتی عددی بسیار بزرگ است. آیا مجلس توانایی همزمان رسیدگی به بودجه برخی از شرکت‌ها را دارد؟

سبحانیان: مجلس بنا دارد با اصلاحیه‌ای که در آیین‌نامه داخلی دنبال می‌کند، اطلاعات بودجه شرکت‌های دولتی را قبل از بودجه کل کشور دریافت کند تا بتواند در فرصتی مناسب آن را بررسی کند. با پیگیری‌های که مرکز مطالعات از جمله مرکز پژوهش‌های مجلس انجام داده و توصیه‌هایی که شما بودجه را بودجه انتظاراتی که در هیچ وقت عملی نشده است. چون منابع مازادی ایجاد نکرده‌اند که بتوانند به توسعه برسند. آن زمان که درآمدهای نفتی خوب بود، از پول نفت برخی پروژه‌های عمرانی ایجاد و برخی امکانات فراهم شدند. تمام این مسئله تا امروز به بود و نبود پول نفت وابسته بوده است. اصل اقتصاد بر این استوار است که ثروت مولد باشد اما نیست.

آقای سبحانیان ضمن اینکه می‌خواهم شما هم تصویری کلی از وضعیت شرکت‌ها ارائه دهید؛ بفرمایید در مورد زیان‌ده نشان‌دادن عمدی شرکت‌ها با آقای وبسه هم‌نظر هستید؟

سبحانیان: اگر بخواهم یک تصویر کلان از شرکت‌ها در قانون بودجه ۹۸ ارائه دهم، باید بگویم در لایحه بودجه که تقدیم مجلس شد، تعداد کل شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، که همگی در پیوست شماره سه بودجه تقدیم مجلس می‌شود، ۳۸۳ مورد است که تعداد آنها نسبت به سال ۹۷، هفت عدد بیشتر شده است. کل منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در سال ۹۸ نسبت به سال گذشته ۵۲ درصد افزایش داشته و رقم آن بالغ بر هزارو ۲۷۷ هزار میلیارد تومان است. بودجه شرکت‌ها در سال گذشته ۸۳۹ هزار میلیارد تومان بوده که به این ترتیب در بودجه سال جاری افزایشی بالغ بر ۴۳۸ هزار میلیارد تومان را تجربه کرده است. این عدد عمدتا به شرکت ملی نفت با حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان، شرکت ملی پالایش و پخش با ۱۸۰ هزار میلیارد تومان و شرکت ملی گاز با ۲۰ هزار میلیارد تومان افزایش، اختصاص پیدا کرده است. دلیل این افزایش‌ها نیز عمدتا به دلیل رشد نرخ ارز بوده تیپا محصولات این شرکت‌ها صادراتی است و بودجه یارانی تعیین می‌شود. معمولا در سنوات گذشته حدود ۷۰ درصد بودجه کل کشور متعلق به شرکت‌های دولتی بوده ولی متاسفانه با وجود بحجم بالای آن به دلایل مختلف هیچ‌گاه در زمان تصویب به بررسی این بخش از بودجه به صورت جدی پرداخته نمی‌شود. به‌طوری که می‌توان این بخش از بودجه را به یک جعبه‌سیاه تشبیه کرد که مجلس ورود محتوایی به آن نداشته است. آنچه عمدتا در مجلس ممکن است مورد توجه قرار گیرد ارقام مربوط به سود شرکت‌ها یا مالیاتی است که باید پرداخت شد. تقسیم شرکت‌ها بر اساس امور مختلف بود به این معنا که ملاک تمام شرکت‌ها در امور دفاعی و امنیتی هستند و کدام در مسکن و امور شهری و کدام در امور سلامت یا فرهنگ و گردشگری و... بنابراین یک تقسیم‌بندی محتوایی هم از شرکت‌ها انجام شد تا وظایف مجلس هم بودجه آسان را تصویب کند.

یکی از مصوبات ایجاد سامانه‌ای برای اطلاعات یکپارچه شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی است که در قانون برنامه پنجم پیش‌بینی شده؛ فکر می‌کنید ایجاد این سامانه صرف نظر از اینکه آیا در حال حاضر اجرایی می‌شود یا نه با اینکه در چه مرحله‌ای است، چقدر می‌تواند به شفافیت بودجه شرکت‌ها کمک کند؟

وبسه: هدف اصلی باید بودجه‌دشن شرکت‌ها باشد اما با ابزار و لوازمانی که اکنون به کار گرفته می‌شود، این هدف ممکن نیست. اجرای چرخه صوتیانی خودشان هزینه‌بر هستند. معتقدم حجم ابزارهای کنترلی و نظارتی بسیار زیاد است در حالی که اشکال از استراتژی است. استراتژی شرکت‌های دولتی و سودآوری نیست. ابتدا باید این موضوع را جمع‌بندی کنیم. استراتژی شرکت‌های دولتی چیست. بعد برای آن برنامه‌ریزی کنیم. قریب به ۴۰ سال مشخص نیست ملا در دهه گذشته کدام شرکت دولتی و از کدام

عکس: مهدیار دلاکی، شرق

گروه واگذار شده است و چه شرکت‌های دیگری از کدام گروه باید واگذار شوند و کدام یک در گروه ۳ باقی خواهد ماند. متاسفانه باید عرض کنم با وجود آن اهدافی که ما از اجرای قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ انتظار داشتیم که دولت به سمت واگذاری شرکت‌ها به بخش خصوصی و کوچک‌ترشدن برود، می‌بینیم تعداد شرکت‌های دولتی بسیار صعودی دارد و اینکه نشاف شود کدام شرکت‌ها گروه اول هستند. کدام گروه دوم یا سوم هم مهم بود که این اتفاق در لایحه بودجه امسال انجام شد. یک قدم مؤثر دیگری که برداشته شد، تقسیم شرکت‌ها بر اساس امور مختلف بود به این معنا که ملاک تمام شرکت‌ها در امور دفاعی و امنیتی هستند و کدام در مسکن و امور شهری و کدام در امور سلامت یا فرهنگ و گردشگری و... بنابراین یک تقسیم‌بندی محتوایی هم از شرکت‌ها انجام شد تا وظایف مجلس هم بودجه آسان را تصویب کند. نکته‌ای دقیق‌تر به این شرکت‌ها بدهم.

با شرکت‌های دولتی در بودجه سال ۹۸ حجم کمک زیان دارند؟

سبحانیان: بیش از سه هزار میلیارد تومان در قانون بودجه ۱۳۹۸ برای شرکت‌های زیان‌ده اعتبارات هزینه‌ای در نظر گرفته شده است. بودجه شرکت‌های دولتی به سرسبر در قانون بودجه ۹۸، هزار و ۲۵۴ هزار میلیارد تومان و بودجه شرکت‌های زیان‌ده ۲۳ هزار میلیارد تومان است. در حالی که بودجه شرکت‌های زیان‌ده در سال ۹۷ خود هشت هزار میلیارد تومان بوده است.

اما در پاسخ به آن بخش از پرسش شما که درباره دستکاری در حوزه مالی بود، ابتدا این مطلب را باید بگویم: نحوه مواجهه ما با شرکت‌های دولتی بعضا مانند دستگاه‌های دولتی است. برای مثال، احکامی که در بودجه تصویب می‌شود و باز مالی مصاعف برای شرکت‌ها ایجاد می‌کند، باعث می‌شود شرکت‌ها عملا از وظایف اصلی خود باز بمانند. به دلیل همین آسیب‌هایی که از این بودجه به شرکت‌ها وارد می‌شود، آنان مجبور می‌شوند صورت‌های مالی‌شان را به گونه‌ای ارائه دهند که با سود را کمتر بیان کنند و یا خود را زیانده نشان دهند تا عملا از بعد از پخش تکالیفی نباشد که حاکی کنند. سال گذشته برای اولین بار سال بود که بودجه مناسبات کشور ورود جدی کرد و تفریغ بودجه سال ۹۶ شرکت‌های دولتی را در مجلس قرائت کرد. بر اساس قانون، هر زیانی که از منابع عمومی کشور خرج می‌شود، لازم است دیوان محاسبات به آن ورود پیدا نوسان از جهش داشته است. به طبارت دیگر این یک سود اتفاقی است که به واسطه آن ادعا می‌کنند سودده هستند؛ درحالی‌که تمام شرکت‌هایی که در بورس هستند و دود در آنان دخالت دارد، بهتر شفاف‌ساده در بر سربرزیان‌دهی هستند. این موضوع را باید حل کرد. اجازه سامانه اگر نتیجه‌ای نداشته باشد، اما حداقل هیچ‌گونه لاسخگویی نسبت به این منابع به دیوان محاسبات نداشته است. من در خلاف جناب وبسه چندان خوش‌بین نیستم که قوانین به طور تمام و کمال در شرکت‌های دولتی اجرا شود. به همین دلیل است که مجلس سعی دارد ورود پیدا کند تا جعبه سیاهی که در شرکت‌های دولتی وجود دارد را تا حدودی شفاف کند. مصوباتی هم داشتیم که امیدواریم اجرا شود.

یکی از همین مصوبات ایجاد سامانه‌ای برای اطلاعات یکپارچه شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی است که در قانون برنامه پنجم پیش‌بینی شده؛ فکر می‌کنید ایجاد این سامانه صرف نظر از اینکه آیا در حال حاضر اجرایی می‌شود یا نه با اینکه در چه مرحله‌ای است، چقدر می‌تواند به شفافیت بودجه شرکت‌ها کمک کند؟

سبحانیان: بیش از سه هزار میلیارد تومان در قانون بودجه ۱۳۹۸ برای شرکت‌های زیان‌ده اعتبارات هزینه‌ای در نظر گرفته شده است. بودجه شرکت‌های دولتی به سرسبر در قانون بودجه ۹۸، هزار و ۲۵۴ هزار میلیارد تومان و بودجه شرکت‌های زیان‌ده ۲۳ هزار میلیارد تومان است. در حالی که بودجه شرکت‌های زیان‌ده در سال ۹۷ خود هشت هزار میلیارد تومان بوده است.

با بودجه شرکت‌های دولتی عددی بسیار بزرگ است. آیا مجلس توانایی همزمان رسیدگی به بودجه برخی از شرکت‌ها را دارد؟

سبحانیان: مجلس بنا دارد با اصلاحیه‌ای که در آیین‌نامه داخلی دنبال می‌کند، اطلاعات بودجه شرکت‌های دولتی را قبل از بودجه کل کشور دریافت کند تا بتواند در فرصتی مناسب آن را بررسی کند. با پیگیری‌های که مرکز مطالعات از جمله مرکز پژوهش‌های مجلس انجام داده و توصیه‌هایی که شما بودجه را بودجه انتظاراتی که در هیچ وقت عملی نشده است. چون منابع مازادی ایجاد نکرده‌اند که بتوانند به توسعه برسند. آن زمان که درآمدهای نفتی خوب بود، از پول نفت برخی پروژه‌های عمرانی ایجاد و برخی امکانات فراهم شدند. تمام این مسئله تا امروز به بود و نبود پول نفت وابسته بوده است. اصل اقتصاد بر این استوار است که ثروت مولد باشد اما نیست.

آقای سبحانیان ضمن اینکه می‌خواهم شما هم تصویری کلی از وضعیت شرکت‌ها ارائه دهید؛ بفرمایید در مورد زیان‌ده نشان‌دادن عمدی شرکت‌ها با آقای وبسه هم‌نظر هستید؟

سبحانیان: اگر بخواهم یک تصویر کلان از شرکت‌ها در قانون بودجه ۹۸ ارائه دهم، باید بگویم در لایحه بودجه که تقدیم مجلس شد، تعداد کل شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، که همگی در پیوست شماره سه بودجه تقدیم مجلس می‌شود، ۳۸۳ مورد است که تعداد آنها نسبت به سال ۹۷، هفت عدد بیشتر شده است. کل منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در سال ۹۸ نسبت به سال گذشته ۵۲ درصد افزایش داشته و رقم آن بالغ بر هزارو ۲۷۷ هزار میلیارد تومان است. بودجه شرکت‌ها در سال گذشته ۸۳۹ هزار میلیارد تومان بوده که به این ترتیب در بودجه سال جاری افزایشی بالغ بر ۴۳۸ هزار میلیارد تومان را تجربه کرده است. این عدد عمدتا به شرکت ملی نفت با حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان، شرکت ملی پالایش و پخش با ۱۸۰ هزار میلیارد تومان و شرکت ملی گاز با ۲۰ هزار میلیارد تومان افزایش، اختصاص پیدا کرده است. دلیل این افزایش‌ها نیز عمدتا به دلیل رشد نرخ ارز بوده تیپا محصولات این شرکت‌ها صادراتی است و بودجه یارانی تعیین می‌شود. معمولا در سنوات گذشته حدود ۷۰ درصد بودجه کل کشور متعلق به شرکت‌های دولتی بوده ولی متاسفانه با وجود بحجم بالای آن به دلایل مختلف هیچ‌گاه در زمان تصویب به بررسی این بخش از بودجه به صورت جدی پرداخته نمی‌شود. به‌طوری که می‌توان این بخش از بودجه را به یک جعبه‌سیاه تشبیه کرد که مجلس ورود محتوایی به آن نداشته است. آنچه عمدتا در مجلس ممکن است مورد توجه قرار گیرد ارقام مربوط به سود شرکت‌ها یا مالیاتی است که باید پرداخت شد. تقسیم شرکت‌ها بر اساس امور مختلف بود به این معنا که ملاک تمام شرکت‌ها در امور دفاعی و امنیتی هستند و کدام در مسکن و امور شهری و کدام در امور سلامت یا فرهنگ و گردشگری و... بنابراین یک تقسیم‌بندی محتوایی هم از شرکت‌ها انجام شد تا وظایف مجلس هم بودجه آسان را تصویب کند.

سبحانیان: بیش از سه هزار میلیارد تومان در قانون بودجه ۱۳۹۸ برای شرکت‌های زیان‌ده اعتبارات هزینه‌ای در نظر گرفته شده است. بودجه شرکت‌های دولتی به سرسبر در قانون بودجه ۹۸، هزار و ۲۵۴ هزار میلیارد تومان و بودجه شرکت‌های زیان‌ده ۲۳ هزار میلیارد تومان است. در حالی که بودجه شرکت‌های زیان‌ده در سال ۹۷ خود هشت هزار میلیارد تومان بوده است

برخی از مدیران تبدیل به حیاط‌خلوت شده‌اند و زمینه‌ای را برای اقدامات غیرشفاف فراهم می‌کنند.

با بودجه شرکت‌های دولتی عددی بسیار بزرگ است. آیا مجلس توانایی همزمان رسیدگی به بودجه برخی از شرکت‌ها را دارد؟

سبحانیان: یکی از اقدامات مثبت در لایحه بودجه امسال این بود که بودجه شرکت‌های دولتی از منظر گروه‌های سه‌گانه اصل ۴۴ تقسیم‌بندی شد. در اصل ۴۴ شرکت‌ها سه گروه می‌شوند؛ شرکت‌های گروه یک آنهایی هستند که باید به بخش خصوصی واگذار شوند. گروه دو شرکت‌هایی هستند که دولت حداکثر ۲۰ درصد می‌تواند در آنها سهام داشته باشد و گروه سوم کاملا متعلق به دولت هستند. ما همواره به مجلس لازم است که تقسیم‌بندی به این شکل در شرکت‌ها ارائه شود که سرانجام در بودجه ۹۸ این اتفاق افتاد. فایده این کار این است که بلافرجه نشان می‌دهد در حال حاضر وضعیت گروه‌های سه‌گانه به چه صورت است. در فقدان این اطلاعات مشخص نیست ملا در دهه گذشته کدام شرکت دولتی و از کدام گروه واگذار شده است و چه شرکت‌های دیگری از کدام گروه باید واگذار شوند و کدام یک در گروه ۳ باقی خواهد ماند. متاسفانه باید عرض کنم با وجود آن اهدافی که ما از اجرای قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ انتظار داشتیم که دولت به سمت واگذاری شرکت‌ها به بخش خصوصی و کوچک‌ترشدن برود، می‌بینیم تعداد شرکت‌های دولتی بسیار صعودی دارد و اینکه نشاف شود نرخ ارز بوده تیپا محصولات این شرکت‌ها صادراتی است و بودجه یارانی تعیین می‌شود. به‌طوری که می‌توان این بخش از بودجه را به یک جعبه‌سیاه تشبیه کرد که مجلس ورود محتوایی به آن نداشته است. آنچه عمدتا در مجلس ممکن است مورد توجه قرار گیرد ارقام مربوط به سود شرکت‌ها یا مالیاتی است که باید پرداخت